

Příloha č. 4

Čtenářská gramotnost

Tabulka 1

Rozvoj gramotnosti – 1. stupeň – úroveň realizace

xxxxxxx	Charakter (úroveň realizace)				
	Spíše se daří	Velmi se daří	Neutrální	Vůbec	Celkem
Počet	20	3	5	1	29
%	68,96	10,35	17,24	3,45	100,00

Komentář:

Čtenářská gramotnost je na 1. stupni rozvíjena, jak je zřejmé z tabulky, úspěšně. Je možné si klást otázku, proč taková úspěšnost na prvním stupni v porovnání se stupněm druhým. Úspěšnost je možné hledat v metodách výuky, v hravé formě výuky a zajímavé prezentaci čtenářských dovedností. Roli hraje i pozitivní motivace dětí, které jsou v tomto období zvědavé a chtějí umět dobře číst. V té době se především staví na předškolním věku, ve kterém nejsou zahrnuty příkazovacím balastem a navíc na velkém množství her, i na počítači, které vyžadují schopnost čtení. Je škoda, že v průběhu dalších let se stávají čtenářské dovednosti a schopnost chápat text pro ně zbytečné. Zkomolené psané slovo na mobilech a dále technika, která reaguje na mluvené slovo, odsunuje schopnost a potřebu čtení. To je zřejmé i na psaní textů.

Tabulka 2

Rozvoj gramotnosti – 2. stupeň – úroveň realizace

Třída	Charakter (úroveň realizace)							
	Spíše se daří		Neutrální		Spíše se nedaří		Celkem	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
6. třída	7	12,73	5	9,09	X	X	12	21,82
7. třída	8	14,55	6	10,90	X	X	14	25,45
8. třída	9	16,36	5	9,09	X	X	14	25,45
9. třída	11	20,00	4	7,28	X	X	15	27,28
celkem	15	63,64	20	36,36	X	X	55	100,00

Komentář

Zde se již projevuje vypovídající schopnost malého souboru. Je zajímavé, že skupiny žáků, podle úrovně realizace, jsou v ročnících velmi podobné. Pokud porovnáme hodnoty zjištěné u matematické gramotnosti a čtenářské gramotnosti zjistíme, že úroveň realizace je obdobná. Znamená to tedy, že získávání dovedností v obou gramotnostech je na stejné obtížnostní úrovni? Můžeme si klást otázku, proč z výuky matematiky se dělá až politicko-vzdělávací problém a oblast jazyková zůstává stranou. Co ostatní předměty?

Tabulka 3

Co se ve škole povedlo a kde je ve škole prostor pro zlepšení?

		<i>SILNÉ STRÁNKY</i>					<i>SLABÉ STRÁNKY</i> (potřebné)					
		Použití PC, zapojení další techniky	Vlastní knihovna, nákup nových knih	Využívání Albatrosu a Gradusu	Projekt "Celé Česko čte dětem"; "Česko pomáhá"	Čtenářské dílny, spolupráce žáků	Materiální vybavení	Větší spolupráce s rodiči	Spolupráce učitelů a asistentů ve všech předmětech – čtení textů	Více hodin literatury; současní autoři	Aktualizace a modernizace metod čtení a chápání (porozumění) textu	Σ
PŘÍLEŽITOSTI	Křeslo pro hosta	+	++	+	1.	+	0	0	0	+	0	+7
	Návštěvy MK, význam a role psaných děl	++	+	3.	++	++	-	0	-	0	-	+5
	Besedy se spisovateli, čtenářské chvílky	+	++	+	+	2.	0	0	0	0	-	+6
	Pasování na čtenáře	0	4.	+	++	++	-	-	0	0	0	+4
	Autorská čtení – rodinní příslušníci, žáci	+	+	0	++	++	-	-	0	0	-	+3
OHROŽENÍ	Nedostatek prostorů pro výuku; akce, čtecí dílna	-	-	0	0	-	--	0	-	-	0	-7
	Všude	-	-	-	-	-	-	0	3.	-	-	-9
	Potřeba více hodin literatury a čtení – modernizace	-	--	-	0	-	--	0	0	-	2.	-10
	Nevhodné metody výuky	-	-	0	-	-	0	0	--	4.	-	-8
	Bagatelizace problému	--	-	0	0	-	1.	--	-	--	-	-12
Σ		-1	+1	+2	+6	+4	-9	-4	-6	-5	-8	

Tabulka 4

Co k tomu zlepšení potřebujete?

		SILNÉ STRÁNKY					SLABÉ STRÁNKY (potřebné)					
		Finance	Materiální vybavení	Čas a energii	Zapojení rodičů	Další vzdělávání v metodách pro práci s dětmi	Nedostatek nadšení	Neupravené prostory	Vyhořelý kolega	Nedostatečné proškolení pedagogové	Nepromyšlené a nepřipravené aktivity a zásahy nekompet. osob	Σ
PŘÍLEŽITOSTI	Větší prostory, školní knihovna	++	+ 3.	+	0	++	-	-	-	--	-	0
	Individuální přístup	+ 1.	0++	++	+	+	0	0	0	-	0	+5
	Podpora od vedení	++	++	0	+	+ 2.	0	-	-	-	--	+1
	Noviny, časopisy, knihy	+	0	0 4.	+	+	-	-	-	--	--	-4
	Zlepšit přípravu pedagogů na fakultách	0	0	-	-	++	-	-	0	--	-	-5
OHROŽENÍ	Nic mne nenapadá	-	-	-	-	-	-	-	-	-	- 1.	-10
	Málo hodin čtení	-	0	-	-	0	0	0	0	0	0	-3
	Malá vstřícnost a pochopení práce učitelů	0	--	0	-	-	- 3.	-	0	-	--	-5
	Zmatečné rámcové vzdělávací plány, nereálné	0	-	-	0	-	-	0 4.	0	-	--	-4
	Nezájem veřejnosti a zřizovatele	0	0	0	-	-	--	-	-	0 2.	--	-6
		+4	0	-1	-2	+3	-8	-7	-5	-11	-13	

Tabulka 5

Jak probíhá vzájemné hodnocení učitel – žák, žák – učitel? Chtěli byste to jinak? Popište.

		<i>SILNÉ STRÁNKY</i>					<i>SLABÉ STRÁNKY</i> (potřebné)					
		Průběžně; známky s různou váhou	Sebehodnocení	Známkami	Využití pozitivní i negativní zpětné vazby	Každý žák samostatně v hodině	Dotazníky; pravdivost a správnost	Nijak	Žák – učitel v malé míře	Negativní rodičovská bariéra k hodnocení	Malá četnost známek	Σ
PŘÍLEŽITOSTI	Pomocí portfolií	++	+	4.	++	+	--	--	--	-	-	-1
	Hodnocení dle ŠVP	+	+	++	+	+	--	--	-	--	-	-2
	Vzájemný respekt	0	++	+	++	+	--	-	-	-	0	+1
	Motivační hodnocení	++	3.	+	+	+	-	--	-	-	-	0
	Dle stanovených školních jednotných pravidel	++	++	1.	++	++	+	--	-	-	-	+5
OHROŽENÍ	Neprobíhá	-	-	-	--	-	-	1.	-	--	-	-13
	Probíhá často	--	-	-	-	-	0	-	--	2.	--	-12
	Žák neinformuje rodiče správně	-	-	-	-	-	-	-	3.	-	-	-10
	Nekvalifikované zásahy veřejnosti do hodnocení žáků	-	0	--	-	-	0	-	0	-	4.	-8
	Slabá ochrana učitelů	0	0	-	0	-	0	-	0	-	0	-4
		+2	+4	+1	+3	0	-8	-15	-10	-12	-9	

Tabulka 6

Další poznámky a postřehy ke čtenářské gramotnosti.

		<i>SILNÉ STRÁNKY</i>					<i>SLABÉ STRÁNKY</i>					
		Úspěch čtenářských dílen	Motivace ke čtení	Více knih současných autorů	Spolupráce celého pedagogického sboru; čtení a chápání textů ve všech předmětech	Školní časopis	Děti doma nečtou	Využití ČG v praxi	Potíže s chápáním psaného textu	Zapojení v hodinách – vlastní kniha	Málo čtení v ostatních předmětech	Σ
PRILEZITOSTI	Více hodin čtení	++ 1.	++	+	++	+	-	0	0	+	-	+7
	Spolupráce rodičů	0	++	0	+	+	--	-	-	0	-	-2
	Důležitost ČG	++	+	+	++	+	-	-	-	-	-	+2
	Souvislost ČG s intelektem žáka	0	++	0	0	0	-	-	--	-	-	-4
	Besedy s autory knih a vydavateli	++	+	+	0	0	0	0	-	0	0	+3
OHROŽENÍ	Nízká motivace	-	-	-	--	-	-	-	0	0	0 4.	-8
	Vliv počítačů, telefonů atd.	-	-	--	-	0	-	--	-	0	0	-9
	Ztráta zájmu o čtení – negativní propaganda	-	--	0	0	-	--	- 3.	--	0	-	-10
	Centrální diletanty si hrají na spasitele a radí	-	--	--	--	-	-- 1.	--	--	--	--	-18
	Postupná degradace úrovně vzdělání	-	-	-	--	-	--	-	-- 2.	-	-	-13
		+1	0	-3	-2	-1	-13	-10	-12	-4	-8	

Tabulka 7

Jak se jako učitel/ka cítíte (plný energie, optimistický, unavený, podpořený, bez podpory)? Co byste potřeboval/a?

		<i>SILNÉ STRÁNKY</i>					<i>SLABÉ STRÁNKY</i> (potřebné)					
		optimisticky	podpořen	Plný/-á energie	Dobře , komfortně	Na začátku odpočaté	Unaveně na konci školního roku	Problematičtí a nespolupracující rodiče	Nechápající zřizovatel	Nedostatečné prostorové podmínky	Neurvalí a nekritičtí rodiče	Σ
PŘÍLEŽITOSTI	Méně administrativy	++	+	+	+ 3.	+	--	0	-	0	0	+3
	Prostory a technika didaktická	-	++	0	+	+	0	0	--	-	0	-1
	Finance na provoz a odměňování	++	++	+	+	+ 1.	0	0	-	-	0	+5
	Zvýšená ochrana pedagogů	+	+ 2.	0	+	+	0	0	0	0	0	+4
	Více času na učení	+ 4.	+	+	+	+	-	-	0	-	0	+2
OHROŽENÍ	Vyplňování dotazníků, byrokracie	--	-	--	--	0	-	- 3.	-	0	0	-10
	Arogantní rodiče	--	-	-	--	0	-- 1.	--	0	0	--	-12
	Jak kdy	-	-	-	0	-	-	-	-	0	-	-8
	Konfliktně	-	-	-	-	-	-	-	-	0	- 4.	-9
	Negativní podpora rodičů	-	-	-	-	-	-	-	- 2.	-	--	-11
		-2	+1	-3	-1	+2	-9	-7	-8	-4	-6	

Tabulka 8

Jak vnímáte atmosféru ve škole (vztahy mezi pedagogy, asistenty, žáky)? Z čeho máte radost? Co vidíte jako překážku? Co by škola potřebovala?

		SILNÉ STRÁNKY (pozitivní)					SLABÉ STRÁNKY (negativní)					
		Dobrá atmosféra a vztahy	Konstruktivní spolupráce	Vždy se nějak dohodneme	Spolupracující kolektiv	Prozování a realizace kvalitní výuky	Podpora rodičů	Negativně vnímám některé asistenty	Nekolegiální chování	Moc žáků ve třídě	Málo prostoru pro nadané žáky	Σ
PŘÍLEŽITOSTI	Lepší materiální zabezpečení	++	+	+	+	+ 1.	-	0	0	0	-	+4
	Více asistentů	+	++	0	+	+	-	0	-	-	-	0
	Školní psycholog	0	+	0	+ 2.	+	0	0	0	0	0	+3
	Větší a vybavenější prostory	+ 3.	0	+	+	++	0	-	-	0	-	+2
	Potřeba odborných učeben a techniky	+	0 4.	0	+	++	-	0	0	-	-	+1
OHROŽENÍ	Přílišná byrokracie	--	-	--	-	-	- 2.	-	0	0	-	-10
	Překážkou bezhlavá inkluze	-	-	--	-	-	-	- 3.	-	-	-	-9
	Narušené vztahy	--	-	--	-	-	-	--	-	0	- 1.	-12
	Jak kdy	0	-	-	-	-	-	0	0 4.	0	-	-6
	Potřebujeme více dětí	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		0	-1	-5	+1	+3	-7	-5	-4	-3	-8	

Získané výsledky provedené analýzy

Níže uvedeme přibližení použité metody. K práci byly použity informace z realizovaného průzkumu na jednotlivých školách v rámci působnosti MAS.

Byla provedena tvorba katalogových souborů silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb. Položky do jednotlivých souborů byly formulovány individuálně formou písemného brainstormingu, a to na základě osnovy - souboru okruhů, jichž se uvažování týká.

Bylo provedeno vyhodnocování položek v jednotlivých katalogových souborech a volba po 5 nejvýznamnějších položkách z každého souboru.

Dále byl proveden záznam vybraných položek do konfrontační matice, její propočet a pojmenování největší příležitosti a největší hrozby v kontextu silných a slabých stránek.

Vyhodnocení a společné porovnání výstupů z uvedených skupin je uvedeno níže.

Výstupy z jednotlivých souborů.

Rozvoj čtenářské gramotnosti 1. a 2. stupně (Tabulka 1 a Tabulka 2) je stručně komentován pod uvedenými tabulkami. Nyní následuje vyhodnocení jednotlivých konfrontačních matic, které byly sestaveny z obdržených dat.

Tabulka 3

Co se ve škole povedlo a kde je ve škole prostor pro zlepšení?

Silné stránky – příležitosti

1. Projekt „Celé Česko čte dětem“, „Česko pomáhá“ - Křeslo pro hosta.
2. Čtenářské dílny, spolupráce žáků – Besedy se spisovateli, čtenářské chvilky.
3. Využívání Albatrosu a Gradusu – Návštěvy MK, význam a role psaných děl.
4. Vlastní knihovna, nákup nových knih – Pasování na čtenáře.

Slabé stránky – ohrožení

1. Materiální vybavení – Bagatelizace problému.
2. Aktualizace a modernizace metod čtení a chápání (porozumění) textu – Potřeba více hodin literatury a čtení, modernizace.
3. Spolupráce učitelů a asistentů ve všech předmětech; čtení textů – Všude.
4. Nevhodné metody výuky – Více hodin literatury; současní autoři.

Tabulka 4

Co k tomu zlepšení potřebujete?

Silné stránky – příležitosti

1. Finance – Individuální přístup.
2. Další vzdělávání v metodách pro práci s dětmi – Podpora od vedení.
3. Materiální vybavení – Větší prostory; školní knihovna.
4. Čas a energii – Noviny, časopisy a knihy.

Slabé stránky – ohrožení

1. Nepromyšlené a nepřipravené aktivity a zásahy nekompetentních osob – Nic mne nenapadá.
2. Nedostatečně proškolení pedagogové – Nezájem veřejnosti a zřizovatele.
3. Nedostatek nadšení – Malá vstřícnost a pochopení práce učitele.
4. Neupravené prostory – Zmatečné vzdělávací plány; nereálná.

Tabulka 5

Jak probíhá vzájemné hodnocení učitel-žák, žák-učitel? Chtěli byste to jinak? Popište.

Silné stránky – příležitosti

1. Sebehodnocení – Dle stanovených školních jednotných pravidel.
2. Využití negativní i pozitivní vazby – Vzájemný respekt.
3. Průběžně; známky s různou váhou – Motivační hodnocení.
4. Zájem učitelů změnit výuku matematiky a názor na ni – Lépe ohodnocovat učitele matematiky.

Slabé stránky – ohrožení

1. Nijak – Nepochybuje.
2. Negativní rodičovská bariéra k hodnocení – Probíhá často.
3. Žák – učitel; v malé míře – Žák neinformuje rodiče správně.
4. Malá četnost známek – Nekvalifikované zásahy veřejnosti do hodnocení žáků.

Tabulka 6

Další poznámky a postřehy ke čtenářské gramotnosti.

Silné stránky – příležitosti

1. Úspěch čtenářských dílen – Více hodin čtení.
2. Motivace ke čtení – Besedy s autory knih a vydavateli.
3. Školní časopis – Důležitost čtenářské gramotnosti.
4. Spolupráce celého pedagogického sboru; čtení a chápání textů ve všech předmětech – Spolupráce rodičů.

Slabé stránky – ohrožení

1. Děti doma nečtou – Centrální dilettanti si hrají na spasitele a radí.
2. Potíže s chápáním psaného textu – Postupná degradace úrovně vzdělávání.
3. Využití ČG v praxi – Ztráta zájmu o čtení; negativní propaganda.
4. Málo čtení v ostatních předmětech – Nízká motivace.

Tabulka 7

Jak se jako učitel/ka cítíte (plný energie, optimistický, unavený, podpořený, bez podpory)? Co byste potřeboval/a?

Silné stránky – příležitosti

1. Na začátku odpočatí – Finance na provoz a odměňování.
2. Podpořen – Zvýšená ochrana pedagogů.
3. Dobře; komfortně – Méně administrativy.
4. Optimisticky – Více času na učení.

Slabé stránky – ohrožení

1. Unaveně na konci školního roku - Arogantní rodiče.
2. Nechápatel zřizovatel – Negativní podpora rodičů.
3. Problematictí a nespolutracující rodiče – Vyplňování dotazníků, byrokracie.
4. Neurvalí a nekritičtí rodiče – Konfliktně.

Tabulka 8

Jak vnímáte atmosféru ve škole (vztahy mezi pedagogy, asistenty, žáky)? Z čeho máte radost? Co vidíte jako překážku? Co by škola potřebovala?

Silné stránky – příležitosti

1. Prosazování a realizace kvalitní výuky – Lepší materiální vybavení.
2. Spolupracující kolektiv – Školní psycholog.
3. Dobrá atmosféra a vztahy – Větší a vybavenější prostory.
4. Konstruktivní spolupráce – Potřeba odborných učeben a techniky.

Slabé stránky – ohrožení

1. Málo prostoru pro nadané žáky - Narušené vztahy.
2. Podpora rodičů – Přílišná byrokracie.
3. Negativně vnímám některé asistenty – Překážkou bezhlavá inkluze.
4. Nekolegiální chování – Jak kdy.

Výše uvedené vazby u Tabulky 3 až Tabulky 8 zřetelně dokumentují provázanost podmínek, které by měly být splněny, aby se čtenářská gramotnost úspěšně rozvíjela. Jedná se o názor respondentů. Ve výsledku by to mělo znamenat zlepšení postavení čtenářské gramotnosti ve vzdělávání. Je však třeba při interpretaci vzít v úvahu malou četnost souboru.

Jasně jsou deklarovány silné a slabé stránky problematiky „čtenářská gramotnost“ s vazbou na příslušné příležitosti (to, co podmiňuje silné stránky) a ohroženími (to, co ohrožuje úspěšnost) a jsou základnou slabých stránek.

Lze konstatovat, že příležitosti mají význam při vzniku nových silných stránek a případně posílení stávajících, ohrožení však způsobuje vytváření slabých stránek a jejich posilování při negativním vlivu na silné stránky.

Závěrem je třeba upozornit na „přegramotňování“. Náhle se objevil fenomén „gramotnost“. Ten nezmění znalosti a ani přístup ke vzdělávání. Je třeba realizovat kvalitní výuku jako celku a nikoliv vytrhovat pouze některé složky. To chápeme jako diletantismus a neznalost problému. Nebo se jedná o komerční cestu, jak vytáhnout z rozpočtu školství finanční prostředky? Nechtě závěr si utvoří každý sám.

Zpracoval:

Ing. Mgr. Hynek Martinek, Ph.D.
Kostelec nad Orlicí